

ЗАКЉУЧЦИ И ПРЕПОРУКЕ

(сачињени на основу Секторска анализе на тржишту увоза, прераде, veleпродаје и малопродаје нафте и нафтних деривата)

На основу прикупљених података и анализе стања конкуренције на тржишту увоза, прераде, veleпродаје и малопродаје нафте и деривата нафте у Републици Србији у периоду 2008-2010. година, Комисија је извела следеће закључке и усвојила следеће препоруке:

1. У посматраном периоду, регулатива у овој области задржала је у саму срж тржишне конкуренције, нарочито ценовне, и директно утицала на стварање и одржавање административних и техничких баријера за улазак на тржиште и пословање. Неопходно је регулативу свести на ниво поштовања прописаних техничких, еколошких, безбедносних и сличних стандарда као и обезбеђења одрживости у снабдевању. Пракса честе измене прописа и замене постојећих баријера новим је неприхватљива, како са становишта правила заштите конкуренције, тако и са становишта стварања правне неизвесности у погледу будућих пословних потеза код учесника на тржишту. У посматраном периоду, ценовна конкуренција је највише била изражена код ТНГ-а, јединог деривата са потпуно слободним режимом увоза и формирања цена. Ова чињеница јасно указује да само слободна конкуренција на тржишту доприноси остварењу економског напретка и добробити друштва, а нарочито потрошача.
2. Континуираност праћења посматраног сектора захтева свеобухватну и ажурирану базу података, која у овом тренутку као таква не постоји. Комисија није надлежна да утврђује да ли и на који начин државни органи прате и евидентирају податке о нафти и дериватима нафте у свим фазама производног и прометног циклуса.
3. Праћење и контролу токова нафте и нафтних деривата отежава чињеница да су присутне и појаве карактеристичне за тзв. сиву економију, што између осталог негативно утиче на приход државе.

Овакав став Комисије, потврђује навод и залагање НИС-а да се у складу са прописима ЕУ уведе обавеза on-line monitoringa квантитета горива у промету, чиме би се сав промет вратио у легалне и контролисане канале, и тиме заштитио државни буџет и остали учесници на тржишту. Овим начином мониторинга било би онемогућено да, као што је наведено у допису НИС-а, „део деривата наведених приликом увоза у Србију као „остали деривати“ буде „намешан“ у квалитетне деривате без акцизне евиденције. Мањак обавезе акцизе омогућује компанијама које врше ово „намешавање“ да нелојално конкуришу нижом ценом“.

Комисија сматра да је оправдан и предлог НИС-а исказан у следећем наводу: „... подаци потребни за израду енергетског биланса РС захтевају се на годишњем нивоу (у августу месецу се достављају процене за текућу и план за наредну годину, док се подаци о оствареним резултатима достављају у априлу месецу за претходну календарску годину). Мислимо да то не задовољава потребе енергетских субјеката и да би требало подзаконским актом прописати доставу података на (минимално)

кварталном нивоу: увоз, производња, промет на домаћем и ино тржишту и податак о кретању залиха.“

4. Производњу и прераду сирове нафте и производњу деривата нафте у Србији обавља само једно предузеће - НИС. Као једини домаћи произвођач основних деривата нафте (МБ95, БМБ95 и Д2), НИС је искористио могућности прописане Уредбом о ценама деривата нафте и своје велепродајне цене подигао до нивоа највиших прописаних велепродајних цена основних деривата нафте без фискалних дажбина, чиме је учинио неисплативим даљу препродају ових деривата, ускративши својим конкурентима било какву зараду на велепродајном нивоу.
5. Тржиште увоза и велепродаје нафтних деривата који су на режиму слободног увоза (евро дизел, ТНГ) одликује постојање великог броја привредних субјеката који су регистровани за ову делатност. Ипак, концентрисаност увоза (а самим тим и трговине на велико) и код ових деривата је висока, тако да првих 10 увозника чини између 90-95% укупног увоза посматраних деривата, осим у 2006. години, када је првих 10 чинило 70% укупног увоза дизел горива. Из ових разлога, Комисија ће у наредном периоду посебну пажњу посветити контроли евентуалних концентрација на овом сегменту тржишта.
6. Велепродајне цене нафтних деривата биле су регулисане Уредбом о ценама деривата нафте која је престала да важи 31.12.2010. године. Продаја основних деривата нафте бензинским станицама од стране произвођача (НИС) вршена је по ценама које не могу бити веће од највиших произвођачких цена утврђених у складу са Уредбом, увећаних за износ фискалних дажбина (акциза и ПДВ). Уредбом је била регулисана и цена евро дизела, чији је увоз био слободан. Велепродајна цена деривата који је на режиму слободног увоза (ТНГ) формирала се слободно и била је превасходно одређена увозном ценом и зависним трошковима увоза.
7. Учесници на тржишту су током целог посматраног периода ниске марже код једне групе деривата (Д2, БМБ95 и МБ95) надокнађивали високим маржама код друге групе деривата (евро дизел и ТНГ). Посматрано у односу на 2008. годину, малопродајне марже су имале растући тренд, што је посебно карактеристично код евро дизела у 2010. години. Услед чињенице да је увоз евро дизела током целог посматраног периода био слободан, велепродајна цена се налазила знатно испод максимално прописане, са једне стране, док је малопродајна цена била одређена у максималном износу у складу са Уредбом, са друге стране.
8. Од момента примене нове методологије формирања велепродајних и малопродајних цена у 2010. години, у структури малопродајне цене преовлађује трансферна цена без акцизе и ПДВ-а, односно набавна цена, на коју се затим додају зависни трошкови набавке и малопродајна маржа (разлика у цени). Овако добијени износ, који представља продајну цену без акцизе и пореза (ПДВ), треба увећати за прописани износ акцизе, који варира у зависности од типа деривата, и за износ ПДВ –а (18%). Према подацима којима располаже Комисија, а који се односе на период у коме се предметна секторска анализа приводи крају (септембар 2011. године), просечан износ малопродајних маржи се креће у интервалу од 8 до 12 евроценти по литру горива, у зависности о ком деривату је реч. Са друге стране, збирно учешће акциза и ПДВ-а у малопродајној цени моторних бензина у септембру месецу 2010. године

износило је 52,18% за моторни бензин БМБ95, 50,82% за моторни бензин евро премијум БМБ95, 44,54% за Д2 и 42,24% за евро дизел¹.

9. Учесници на тржишту на различит начин обрачунавају и исказују исте категорије трошкова, што отежава упоредну анализу њиховог пословања. Из овога даље произлази да није могуће извршити поделу трошкова на фиксне и варијабилне, као и њихову алокацију на носиоце трошкова, односно на деривате, како би се извршило њихово упоређивање са оствареним маржама.
10. Прометни сегмент нафтне привреде је изузетно конкурентан, посебно сегмент трговине на мало, захваљујући агресивнијем наступу већ присутних компанија у трговини на мало и њиховој тежњи за већим учешћем у трговини на велико. Конкуренција је веома развијена и то пре свега она неценовна, заснована на квалитету производа и пружених услуга. Ценовна конкуренција у малопродаји је током целог посматраног периода била опредељена важећим регулаторним оквиром. Ценовна конкуренција је била изражена код деривата који се налазе на режиму слободног увоза и чија се цена слободно формира на тржишту. Код деривата који се налазе на режиму обавезне куповине од НИС-а и чије су цене такође биле регулисане Уредбом, ценовне конкуренције није било све до 2010. године, када су по први пут уочена извесна одступања од прописаних максималних малопродајних цена.
11. Комисија није уочила акте или радње учесника на тржишту које представљају рестриктивне споразуме. Иако су малопродајне цене релативно уједначене није утврђено постојање изричитих или прећутних договора, усаглашене праксе у смислу Закона итд, већ је та уједначеност резултат транспарентности цена и прилагођавања условима на тржишту. Ипак, неопходно је указати да усаглашена пракса, као вид рестриктивног споразума, може бити успостављена и постигнута непосредним или посредним контактом између фирми, чији је циљ или последица утицај на тржишно понашање односно на кретање на тржишту или откривање намераваних будућих пословних потеза својим конкурентима.

У условима слободног приступа тржишту и слободног формирања цена, које се очекује, Комисија ће пратити са посебном пажњом понашање учесника на тржишту и околности које евентуално указују на рестриктивне споразуме.

Након спровођења секторске анализе за наведени период, Комисија је закључила да је неопходно и у том смислу донела одлуку, да настави анализу у сегменту трговине на велико и трговине на мало нафтних деривата, на годишњем нивоу, и то за сваку претходну годину у будуће.

¹ Подаци добијени од УНКС.